

DE HEILIGE DOOP

DS. H. VISSER

"De betekenis van de doop"

DS. A.J. MENSINK

"De praktijk van de doop"

Lezingen gehouden op de Bondsdag
van de Hervormde Mannenverenigingen
op Gereformeerde Grondslag
te Putten op 28 oktober 2006

"De betekenis van de doop"

De doop als ontmoetingsgebeuren

De Heilige Doop is grondslag en begin van het christen zijn. Christus Zelf heeft de grondslag voor de doop gelegd, toen Hij aan het begin van Zijn openbaar optreden Zich door Johannes de Doper liet dopen in de Jordaan. Dat was de doop der bekering tot vergeving der zonden (Matth 3: 13-17). Het protest van Johannes hiertegen weert Jezus af door te zeggen: 'Laat af, want aldus betaamt het ons alle gerechtigheid te vervullen.' Het is deze roeping, die Jezus nu in Zijn doop aanvaardt om gehoorzaam aan de Vader de weg van de Knecht te gaan. Zijn ondergang in het doopwater, waarmee Hij te kennen geeft één te willen zijn met de zondaren en het weer opstijgen uit het water, zijn al in kiem wat zich later gaat vervullen in het gebeuren van kruis en opstanding. Op Golgotha zal Hij, vóór allen uit, de grote Doop ondergaan (Marcus 10: 38), om op Pasen de Eersteling uit de doden te worden. Uit de neerdaling van de Heilige Geest en het spreken van de Vader: 'Deze is Mijn geliefde Zoon in Wie Ik Mijn welbehagen heb,' mogen wij afleiden dat hier een openbare *ontmoeting* plaats vindt tussen de drie-enige God, Vader, Zoon en Heilige Geest, waarbij het behoud van zondaren in het geding is. Ook als het gaat om onze doop is er sprake van een ontmoetingsgebeuren, op de wijze van de Geest, tussen de heilige en barmhartige God en Vader van onze Heere Jezus Christus en de zondaar aan wie de Heere Zijn liefde verklaart en bewijst. Zulke een ontmoeting draagt in de Bijbel altijd het karakter van een verbond. De doop rust in het verbond van God met ons. U weet nu gelijk wat, met het oog op de Heilige Doop en ook het Heilig Avondmaal, het woord *sacrament* betekent. Geen bijbels woord weliswaar, maar van oudsher in de gemeente van Christus ingeburgerd geraakt. Om kort te gaan: een sacrament is een verzegelde liefdesverklaring van God aan ons die geloven. Dan hoeft ik dat woord verder niet meer uit te leggen.

Doop en genadeverbond.

Wij zijn gewoon om de doop een 'teken en zegel van het verbond der genade' te noemen. Daar is niets mis mee. Alleen, heilshistorisch gezien dateert het teken van het verbond niet pas vanaf de instelling van de doop, maar heeft de Heere al eeuwen tevoren een verbond der genade opgericht en de besnijdenis als teken en zegel daaraan gehecht. Wie over het verbond der genade wil spreken kan hetgeen God met Abraham, Zijn uitverkorene, heeft gedaan niet buiten beschouwing laten. Hij was per slot van rekening de eerste in de heilsgeschiedenis, die van de Heere te horen kreeg: 'Ik zal Mijn verbond oprichten tussen Mij en tussen u' (Gen 17: 7). Hierbij ligt de volle nadruk op het *Ik* van God. Abraham heeft van zijn kant geen enkele inbreng. De Heere God handelt met Abraham helemaal op eigen initiatief. Dat Hij contact zoekt met een pure afgodendienaar uit Ur, gelegen ergens op de linkeroever van de Eufraat, gaat eenzijdig van Hem uit. Nadat God het eerste contact heeft gelegd, volgt na verloop van tijd de verbondssluiting, waarmee de oorspronkelijke breuk tussen dit Adamskind - want meer was hij niet toen God hem in een woeste en huilende wildernis vond - en God wordt hersteld (Deut. 32: 10). U begrijpt dat het een en ander geen haar verschilt van het handelen van God aan ons mensen in de doop. Mensen die, evenals Abraham, van huis uit delen in de verdoemenis in Adam. Dat dient u met alle huiver van dien te gelóven en niet als een pro-memoriepost uit te trekken, om God in Zijn rechtvaardig oordeel over ons aller leven gelijk te kunnen geven, om van Gods genade te leven. Vandaar

dat, laat ik nu maar zeggen die eerste ontmoeting tussen God als Verbondsgod voor Abraham een complete verrassing is geweest. Hij zocht het niet, maar het overkwam hem en voor welk oprecht verbondskind is dat niet zo? Het besef hiervan belet ons in ieder geval het gebruik van de doop `uit gewoonte of bijgelovigheid.' De doop wordt zeker niet voor de aardigheid bediend. Je mag het een feest noemen, een genadeonthaal, maar maak er geen feestje van. In de roeping van Abraham zoekt de Heere contact en Hij maakt het ook. In de verbondssluiting neemt die relatie vaste vorm aan. Ook nu weer ligt het initiatief bij God. De Heere verschijnt opnieuw aan Abraham (Gen. 17: 1). Niet omgekeerd. Nooit omgekeerd! Tegelijk bevestiging van Gods belofte, eens door Abraham geloofd en hem door God tot gerechtigheid gerekend. (Gen.15: 6). Onthoud: dat is Gods volgorde. Het geloof gaat altijd aan de bevestiging vooraf en aan het geloof gaat Gods belofte vooraf. Zo is voor Abraham het verbond en het teken der besnijdenis Gods handslag op Zijn liefdesverklaring: `Ik ben uw God.' Tegelijk ook de hartslag van de verborgen omgang met de Heere. Dat hele verbond is pure genade. Nog eens: Abraham draagt er niets aan bij. Trouwens waar zou hij het weg moeten halen? Een mens, een zondaar in zijn verlorenheid bezit immers geen kruimel gerechtigheid. Ook wij staan met onze kinderen bij de doopvont met lege handen. Bovendien zitten we onder de schuld. Het verbond is een geschenk, een genadige beschikking waarin een wederzijdse liefdesverhouding tot stand komt. Tussen Mij en tussen u. Bedoelt U mij Heere? Ja u!

De reikwijdte van het verbond.

Maar de Heere strekt Zijn verbondsbelofte veel verder uit dan Abraham en zijn huisgezin.

Hij begint wel bij Abraham, maar Hij kwalificeert dit verbond als *een eeuwig verbond* (Gen. 17: 7). Het strekt zich uit over ruimte en tijd. En aangezien het tot in eeuwigheid van kracht blijft wordt het op geen enkele manier ingekort. Omdat God Zelf God is, van eeuwigheid tot eeuwigheid, houdt dit tegelijk in dat Hij ons een Toevlucht is van geslacht tot geslacht (Ps. 90: 1, 2). De Heere gedenkt aan Zijn verbond tot in duizend geslachten (Ps. 105: 7). Dat wil zeggen onbeperkt en onbegrensd.

Dat geldt tot op vandaag het huidige nageslacht van Abraham, Gods knecht en de kinderen van Jacob, Zijn uitverkorene (Ps. 105: 6). De Heere verruimt zelfs de grenzen van het verbond wereldwijd.

In Abraham worden alle geslachten der aarde gezegend (Gen. 12: 3). God stelt Abraham tot een vader van menigte der volken (Gen 17: 4). Dat is universeel en geldt alle geslachten van de aardbodem. Paulus noemt Abraham een erfgenaam van de wereld (Rom. 4: 13). Wat een enorme reikwijdte heeft dit verbond, althans vanuit Gods belofte gezien. Met het woordje `eeuwig' is tevens helder gemaakt dat er sprake is van continuïteit tussen het Oude- en Nieuwe Testament, waarbij gelijk de overgang van het teken der besnijdenis naar het teken van de doop legitiem is, mits door Christus Zelf ingesteld. Hoewel die overstap ook van diverse kanten wordt bestreden en tegengesproken, dat mag, dat moet de gereformeerde theologie niet prijsgeven. Anders is ze niet bijbels - gereformeerd meer. Ik laat deze kwestie verder rusten. Waar het mij omgaat is dat de belofte van het eeuwig verbond reikt ver voorbij Abraham en de volken tot de Heere Jezus Christus en de erfenis van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Mijn verbond is tussen Mij en uw kinderen. Vat het niet op als: wij zijn in dat verbond begrepen en daarmee zijn we in alles wel onder de pannen. Allerm minst. Dat is een vergaande *overschatting* van de doop. Wel is het zo, dat wij groot van God gaan denken omdat God met ons en onze kinderen Zijn verbond opricht. Dit betreft niet

alleen Abrahams nageslacht, maar ook ons nageslacht, dat `door de Doop in het huisgezin der kerk is opgenomen' (Calvijn). Dat geeft alle vrijmoedigheid om door het geloof met het dankgebed uit het Doopformulier in te stemmen: `dat de Heere ons en onze kinderen, door het bloed van Zijn lieve Zoon Jezus Christus, al onze zonden vergeven en ons door Zijn Heilige Geest als lidmaten van Zijn eniggeboren Zoon heeft aangenomen en ons dit met de Heilige Doop bezegelt en bekrachtigt.' Voor wie door genade geloof hecht aan Gods verzegelde belofte is dat geen brug te ver. Het geloof is trouwens het enige geneesmiddel tegen de vanzelfsprekende *onderschatting* van de doop, vooral binnen onze eigen gereformeerde gezindte gangbaar. Niet minder gevaarlijk dan de gevreesde overschatting.

Wezen van de doop.

Het voorgaande roept de vraag op naar het *wezen* van de doop. Want wat dopen is, hoef ik niet uit te leggen. Maar wat het betekent....? Hebben wij en onze kinderen, dus concreet als gedoopte gemeente daar echt zicht op? Hiervoor wil ik met u te rade gaan in de Schrift zelf. Alleen Gods Woord dient als licht op ons pad. De keuzemogelijkheid is heel ruim. Het gaat immers specifiek om de *betekenis*, de kern of het *wezen* van de doop. Ik stel voor dat we het voor deze keer aan de apostel Paulus vragen. In Colossensen 2: 10-12 noemt hij de doop een besnijdenis die zonder handen geschiedt en die bestaat in het uittrekken van het lichaam der zonde en van het vlees door de besnijdenis van Christus. Om het niet te ingewikkeld te maken, het gaat om de bevrijding van de mens die verkeert in en onder de macht der zonde. Daar gaat hij als het ware in gekleed. Dat kleed is zó smerig datje stinkt waar je loopt en het nog niet erg vindt ook.

In de doop, zegt Paulus, hebt u die kleren afgelegd, die vieze plunje uitgetrokken. Toen bent u met Christus begraven in de doop en ook met Hem opgestaan door het geloof der werking Gods, die Hem uit de doden opgewekt heeft. Toen hebt u de belofte ontvangen dat u in Christus bent wedergeboren tot een levende hoop. U bent met Christus de dood en het graf ingegaan. Toen Hij stierf, stierf u in Hem. Uw oude, versleten kleren werden met Christus in Zijn graf begraven om er radicaal te verteren. Het graf werd uw kleedkamer. Maar u bent in Christus' opstanding uit de dood verreezen, hebt het nieuwe kleed aangetrokken om met God te wandelen in het vrolijk levenslicht. U ziet er voor God op zijn paasbest uit. In Titus 3: 5 noemt Paulus dit gebeuren: `het bad der wedergeboorte en vernieuwing door de Heilige Geest.' Dat heeft de vroeg-christelijke kerk goed begrepen en gesymboliseerd in de dooprite. Christenen die tot het geloof waren gekomen, werden vervolgens in de geloofszaken nader onderwezen om daarna - altijd in de paasnacht - gedoopt te worden. Alvorens de doop zelf plaats vond had men zijn kleren die men droeg uitgetrokken en werd men naakt in het doopbad ondergedompeld en op of in de Naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest gedoopt. Gewassen en gereinigd kwam men uit het doopwater op en kreeg men het reine witte doopkleed aan als teken ervan, dat je oude leven voorbij was gegaan en alles nieuw was geworden. De doop bevestigde nu dat men geloofde dat Jezus' bloed, gestort op Golgogtha's kruis in onze plaats voor onze zonden, je ziel gereinigd had van alle zonden, dat je rechtvaardig voor God stond om voortaan heilig met Hem te leven. Laten we deze diepe betekenis van de doop vasthouden door haar te verkondigen.

Geldt dit ook van de kinderdoop?

Die vraag komt allicht bij ons op. In eerste instantie moet ik zeggen: waarom niet? In de doop stromen allerlei onzichtbare gaven en genade op ons neer. Op grond van bijbelse gegevens noemt ons doopformulier de schat van zegeningen

nog eens voor ons op. Afwassing, dus vergeving van onze zonden. Toerekening van de gerechtigheid van Christus, inwoning van de Heilige Geest. Verzekering dat God onze eeuwige en genadige Vader wil zijn, en dat voor tijd en eeuwigheid. Thuiskomst in het Vaderhuis. Geliefden nu zijn wij kinderen van God, op grond van Gods belofte in de doop betekend en verzegeld. Dat is de wedergeboorte in haar volle omvang. Dat is in kort bestek gezegd het *wezen* van de doop. Tegelijk ook de troost die u uit uw doop mag putten. Intussen aan ons de vraag: Geloven we dat nog, weten we ervan of nooit zo bij stilgestaan? Wat zegt uw doop u dan nog? Ik kan er toch geen woord van terugnemen, ik wil niet minder zeggen dan wat de Heere belooft. Hiermee wordt de doop niet gediskwalificeerd tot een voertuig van de genade, als is hij een soort automatisme. Dat laten we aan de Rooms - Katholieke doopopvatting over. De Reformatie zegt: de kerk beschikt niet over de genade. De doop is teken en zegel bij het woord van Gods belofte.

Wij geloven niet in een magische sacramentsopvatting. Ook vindt er geen wisselwerking plaats tussen de belovende God en de dopeling. De gedoopte heeft geen enkele inbreng. Van iedere gedoopte geldt - wat we ook al bij Abraham constateerden -: waar zou hij het, gezien zijn val in Adam vandaan moeten halen? Ook de doop op zich maakt je niet rein voor God. Dat zal niemand van ons beweren. Echter we kunnen dogmatisch zuiver belijden, maar hoe gaan we met dit gegeven om in de praktijk van het kerkelijk leven? Als ouders begeren hun kind te laten dopen gaan dan de beloften van het Evangelie daarbij voorop? Denken wij daar het eerst aan? Dat is toch de kern van de reformatorische positie, waar het in de doop om gaat? Waar het in ieder geval de Heere als onze Verbondsgod om te doen is. Ons ook? Was dat zo, is dat zo? Of hebben wij, die onszelf graag reformatorische christenen noemen, juist daar de grootste moeite mee? Komt het niet verder dan: wij laten ons kind dopen omdat het zo hóórt. Je kind ongedoopt laten, maar dat kun je toch niet maken!!! Waarom dopen? We willen God beloven ons kind een christelijke opvoeding te geven. Dikwijls moeten hiertoe opa en oma vooral de stoot nog geven. Ook hoorde ik vaak: veronderstel dat mijn kind ongedoopt sterft en dan niet in de hemel komt. Antwoorden die over het algemeen dicht tegen dopen uit gewoonte of bijgelovigheid aanleunen. Daarom is de doop ook meer dan teken alleen. Hij verzekert en verzegelt ons dat de Heilige Geest ons léert, dat ons heil rust in het unieke volbrachte werk van Christus. Het is een nieuwe genadig handelen van God door Zijn Geest áán de mens. Een handelen waarin ons hetgeen wij in Christus hebben Wordt toegeëigend; het geloof wordt versterkt in de wetenschap: ik `ben gewassen' met Christus' bloed en Geest' En wie voor zichzelf zover niet durft te gaan bedenke dan: Hij w1 het doen, even zeker als wij nu gedoopt zijn. Zo blijft u bij het wezen van de doop en stelt u uw vertrouwen op de pure belofte van God. Waaraan ik nog wil toevoegen: niet het geloof, maar het ongeloof gaat ver over de schreef, door datgene, wat van Gods kant vast en zeker is , discutabel te stellen.

Doop als geloofsbelijdenis

Bij een verbondssluiting zijn op z'n minst twee belanghebbenden betrokken. Toegespitst op de ontmoeting tussen de Heere en Abraham zagen we reeds dat het initiatief eenzijdig van God uitgaat, maar de andere partner, Abraham, wordt er wel in betrokken om dat genadeverbond als verbond te kunnen realiseren. Je zou zeggen: wat heeft God er nu voor belang bij om Abraham als Zijn verbondspartner te kiezen? Een afgodendienaar, een mensje uit het niets, die alleen maar - net als iedereen - achter zijn eigen belangen aanzat. Het enige wat ik hierop kan antwoorden is: De Heere wil Zijn eeuwige liefde kwijt. Maar hoe? Doordat God Abraham krachtig en welgemeend roept uit de duisternis tot het licht en de roep van Gods Woord scheidt wonderlijk genoeg het geloof *in* dat Woord. Abraham

geloofde de Heere. Dat betekent: hij antwoordde door God op Zijn woord te geloven. Dat maakt hem tot een verbondspartner. Voor ons betekent het dat we de doop, het zegel op de belofte van God, niet mogen losmaken van het geloof. God handelt in de doop door op de mens beslag te leggen, en de mens handelt door te antwoorden op de geboden en beloften van Gods genade. De Heere zegt: 'Ik verzeker u dat Ik u tot een God zal zijn en uw zaad na u' (Gen.17: 7). Daarop kan de aangesproken mens alleen in het geloof antwoorden: *U bent mijn God*. Dat kunnen we van onszelf uit niet zeggen, tenzij de Heere Zichzelf aan ons wegschenkt. Want dat het zo ruim ligt aan Gods kant, is niet alleen waar voor die eerste christenen, die eerst tot geloof kwamen en zich daarna lieten dopen. Het is even waarachtig voor allen, groot en klein, die in de Naam van Jezus Christus zijn gedoopt? U wilt toch niet zeggen, vraagt iemand, dat de geestelijke werkelijkheid van vergeving en vernieuwing, waarvan de doop teken en zegel is zonder meer met de doop samenvalt? Nee, maar ik wil wèl zeggen dat het er niet los van staat. Dit laatste verstaat alleen het geloof en dus onderstelt de doop het geloof, zonder hetwelk het onmogelijk is God te behagen. Zonder geloof getuigt uw doop tegen u, je kunt zelfs in het doopwater verdrinken, ik bedoel met een gedoopt voorhoofd verloren gaan. Ik raak hier een heel gevoelige snaar waar we in de dooppraktijk mee te maken hebben of krijgen. Kohlbrugge gaat hier in een preek over Colossenzen 2 heel pastoraal op in. Ik geef zijn wijze raad door. Hij zegt:

'Wij moeten tevoren niet willen hebben wat ons door God in de doop wordt beloofd, namelijk dat boven voor de troon der genade onze ongerechtigheid van ons weggenomen en de gerechtigheid des levens ons toegerekend en geschonken wordt... God de Heere schrijft brieven van een eeuwig erfdeel, eer wij nog geboren zijn, hecht ze aan de wanden van ons hart bij onze geboorte, en bezegelt ze bij onze doop. Zullen wij nu, omdat deze brieven eerst dan leesbaar voor ons worden, wanneer we in lichaams - en zielenood zijn, in aanvechting, kruis en tegenspoed komen, het beter willen weten dan God, en beweren dat Hij die brieven pas had moeten schrijven, als wij in de nood geraakten?

Is het dan voor ons als wij in zondenood komen niet een verrassende vondst om te lezen: Ik heb u gekend van de moederschoot aan; van eeuwigheid heb Ik u liefgehad; dit heb Ik aan uw lichaam verzegeld in de doop waarmee u op Mijn bevel gedoopt bent?' De doop vraagt van de dopeling, vroeger of later, geloof in de onvoorwaardelijke beloften van God. Beseffen we dat nog? Het zou heel veel discussies over volwassen- of kinderdoop, over voor wie geldt Gods belofte wel en voor wie niet, laten stoppen. Zeeën van twijfel bij oprecht gelovigen tot bedaren brengen en veel kerkscheuring hebben voorkomen.

Mist u dat geloof? Bid er om De verhoring is gegarandeerd in Gods trouwverbond. Dat wij het toch geloven dat Hij de Eerste en de Laatste is, Die voor ons en onze kinderen als Kind in de kribbe lag, stierf aan het kruis en opstond uit de dood. Wij waren toen in Hem begrepen. U kunt beter in Zijn woord en bevel geloven, dan in uw eigen vroomheid. Dat laatste schiet immers niet op. Je komt er mee om.

Schatten gadeslaan

'Deze beloften zijn een indrukwekkend getuigenis van Gods genadige gezindheid ons in het Evangelie geopenbaard' (C. van der Wal: *Amen en Beamen*, blz. 67). Al kunnen onze kleine kinderen in de prilste levensfase niet zelf geloven, niemand heeft - aldus het doopformulier - het recht om hen daarom buiten het verbond te sluiten. Zij zijn precies zoals God het aan Abraham, zijn kinderen, klein- en achterkleinkinderen, tot in het late nageslacht beloofde, in Gods verbond ingesloten. Laat het zo zijn dat kinderen nog niet in staat zijn om dat allemaal te geloven. Maar doet het geloof van ouders er dan helemaal niet meer toe? Hebben zij, hebben wij nog credit op genade van God in Zijn belofte ons geschonken? Abraham in ieder geval wel. We lezen immers: 'Toen nam Abraham zoon Ismaël

(Izak, het kind der belofte moest nog geboren worden) en alle slaven met hun kinderen, al wat man was en besneed het vlees van hun voorhuid op precies dezelfde dag als de Heere tot hem gesproken had' (Gen. 17: 23). Wat is dat anders dan een geloofsdaad?

Aan ouders die hun kinderen tot het teken van Gods verbond brengen vraagt Hij evenzeer geloof in Zijn genadige beloften voor het nageslacht, zelfs al zijn ze nog niet eens geboren. Wij hebben te geloven wat God aan onze kinderen belooft te schenken U mag het geloven. Doet u het ook? Is laten dopen zonder geloof geen knoeien met water?

De belofte van het genadeverbond is alomvattend. Het machtig heerlijke: *Ik ben uw God*, moeten we niet inruilen tegen het gebruikelijke: ik wil uw God zijn. Willen is mooi, maar genoeg? Een vader zegt niet tegen zijn kinderen: ik wil je vader zijn, maar ik *ben* je vader. Anders houd je als vader een slag om de arm. *Ik ben uw God*, daarin is het heil present. Zo sprak de Heere tot Abraham en later bij de verbondssluiting op Sinaï. Ik ben en blijf uw God, door de verlossing uit Egypte heen. Wanneer in Jeremia 31: 33 het nieuwe verbond wordt aangekondigd staat er alweer: *'Ik zal hun tot een God zijn en zij zullen Mij tot een volk zijn'*. Dus het verbond komt tot stand en wordt vernieuwd door de dood heen. De manier waarop dit werkelijkheid wordt is die van het werk van de Geest. Slechts het oprechte geloof zegt *amen* op Gods belofte. Geloof begint niets met een sluitend verbondssysteem. Het zal ook nooit beweren dat ieder die gedoopt is automatisch of ook maar verondersteld wedergeboren is. Evenmin kan hij zijn leven lang en wellicht tot zijn dood toe beweren dat het niets te betekenen heeft. 'Want de tekenen zijn niet ijdel, noch leeg om ons te bedriegen; want Jezus Christus is hun waarheid' (N.G.B. art. 33). Mag ik nog even de vinger leggen bij het feit dat `de doop merk - en veldteken is, dat ons christenen onderscheidt van alle andere volken en vreemde religies' (Art 34. G.B.)?

Tegelijk is de doop méer. Wij dragen de naam van Sions kinderen. Als we dat niet meer geloven, niet eens meer weten misschien, blijft er van de schriftuurlijk gereformeerde doopleer een schriel en mager beetje over. De schatten van Gods verbond en woorden zijn meer dan de moeite waard om gade te slaan, op je in te laten werken, er je voordeel mee te doen, God er voor te danken. Vandaar, nog eens, de krachtige geloofstaal die het dankgebed in ons doopformulier doorademt.

En wanneer u dat niet gelooft?

Dan bent en blijft u door God getekend als een kind van het verbond, maar wat voor één...

Als Ismaël die wel het teken der besnijdenis draagt, maar pertinent weigert er zich naar te gedragen. Hij gaat er dwars op staan. Hij lacht het kind der belofte en zijn oude moeder, en daarmee eigen- lijk God in Zijn gezicht uit. Hij vindt dat hele gedoe in één woord bespottelijk. Maar hij lacht zich wel dood. Want hij slaat zelf een onoverbrugbare kloof tussen het ene kind van het verbond, zichzelf, en het andere, Izak. Hij gaat uit eigener beweging aan de verkeerde kant van die kloof staan. Hij zorgt er voor dat er tweeërlei kinderen van het verbond komen. Hij en niet God. Allerlei speculaties over dit hete hangijzer, met name binnen de geschiedenis van de reformatische doópthologie, ten spijt. De Bijbel weet niets van een constructie van een inwendig, *een* wezenlijk, en een uitwendig verbond, waarbij God niet echt meent wat Hij zegt. Dat zou toch een farce zijn waarmee de gedoopte ongelovige Gods roeping en belofte van het lijf zou kunnen houden. Alsof je God blij kunt maken met: ik geloof zomaar niet alles wat U zegt. Niet veel kerkmensen redeneren zo grof, maar hoe velen denken niet: ik kan er toch niets aan doen dat ik niet uitverkoren ben en dat ik het niet krijg ... Dat is niet glad te strijken met een constructie van een `inwendig' en `uitwendig' verbond. Het

laatste is een handige ontsnappingsclausule voor een dóórleven - soms zelfs uitleven - in ongeloof en onbekeerlijkheid. Het gegeven van de tweeërlei kinderen van het verbond is niet uit God en Zijn belofte af te leiden, maar wel te herleiden tot allen, die Zijn verbond door ongeloof verachten, verwerpen. `Er zijn geen twee verbonden' zegt W. à Brakel. Er zijn twee soorten verbondskinderen, dat wel. Binnen de gereformeerde traditie zijn er altijd theologen geweest (en nog), die menen dat aan de vleeselijke kinderen van Abraham nooit Gods geestelijke zegeningen zouden zijn beloofd. Calvijn kwam daar al tegen in verweer Dat kan nooit, zei hij, 'want dan zouden wij God heten te liegen.' Hij had de sterkste papieren, hij hield zich aan Gods Woord: `Die in de Zoon gelooft heeft het eeuwige leven en die in de Zoon van God niet gelooft, heeft het leven niet, maar de toorn van God blijft op hem ` (Joh. 3: 36). Daarom stel ik voor van die genoemde ultra-gereformeerde interpretatie van Gods beloften, die nergens op slaat radicaal afscheid te nemen en waar nodig ons er van te bekeren. Calvijn wijst er integendeel op dat Gods beloften, in de doop verzegeld, altijd van kracht blijven. Hoe velen er ook zijn die deze in ongeloof verwerpen, de belofte zelf laat God door niemand ongedaan maken. *`God houdt niet op waarachtig te zijn; ook al waren alle mensen verloren, Christus blijft toch de zaligheid.'... Maar zodra wij door Gods genade ons begonnen zijn te bekeren, klagen we onze blindheid en de hardheid van ons hart aan, daar wij tegenover zo grote goedheid van God zolang ondankbaar geweest zijn. Verder geloven we niet dat de belofte zelf verdwenen is, ja veeleer overwegen wij aldus: God belooft door de doop vergeving van zonden aan allen die geloven te verschaffen. De belofte is ons in dé doop aangeboden; laat ons haar dus door het geloof omhelzen. Zij is voor ons wel vanwege ons ongeloof lange tijd begraven geweest: laat ons haar nu door het geloof aanvaarden ... Ook al was door Israël het verbond geschonden, zo bleef toch het teken van het verbond van des Heeren instelling altijd krachtig en onschendbaar ` (Inst.IV -XV -17)*

Calvijn brengt hiermee een schitterend evenwicht aan tussen de waardevaste beloften van God, die we in de doop meekrijgen en onze verantwoordelijkheid, hoe wij met die beloften omgaan. Laten we dit maar eens goed ter harte nemen. Wie verlangt naar zekerheid van geloof mag zich de verzegelde beloften van God te binnen brengen. Dat is een stimulans voor de opwaardering van de doop onder ons. Ik ken een man die zijn huid niet kon veranderen. Hij was immers een Moorman . Ik hoor hem zeggen onder invloed van het Evangelie: 'Zie daar water, wat verhindert mij om gedoopt te worden? 'Niets meer, lieve broeder! En de doop geldt niet voor even, maar voor het leven. Luther zei: `een christen kruipt zijn hele leven lang in zijn doop.' Hoe hij dat bedoelde? Wel temidden van veel aanvechtingen herhaalde hij keer op keer: `Baptismus sum,' ik ben gedoopt. Wat een troost.

Juist als je in de geestelijke strijd tegen de wereld, de zonde, je eigen vlees, de duivel en zijn ganse rijk de verliezer, de loser bent, datje dan vast mag weten:

*God zal Zijn waarheid nimmer krenken,
maar eeuwig Zijn verbond gedenken.*

Doop en Koninkrijk van God

De doop van Johannes beoogde niet de integratie (inlijving) in het Jodendom, maar de oriëntatie op het Koninkrijk van God, op de komende Messias, de voltooide heerlijkheid van de nieuwe hemel en aarde. De klemmende oproep tot bekering en geloof in het Evangelie bedoelde radicale omkering en oriëntering op het komende Rijk. Johannes doopt met het uitzicht op Christus. De doop die nu in de gemeente wordt bediend vindt plaats in opdracht van Christus, in Wie de werkelijkheid van het Koninkrijk Gods zich baan breekt. Dopen in de naam van Jezus betekent dat Jezus,

de weg is waarlangs we Gods Koninkrijk binnegaan. Zij gaai gepaard met de gave van de Heilige Geest, dat wil zeggen dat Christus de Auteur is van de inwendige genade' (Calvijn). Zij geschiedt in het geloof in Jezus als de Christus. Tegelijk is hiermee de wezenlijke overeenkomst tussen de doop van Johannes en de christelijke doop aangeduid, omdat zij beide zijn betrokken op Christus Zelf. Jezus' persoon en werk zijn in de doop van Johannes wezenlijk opgenomen, nl. vergeving, vernieuwing en volkomen verlossing bij Zijn wederkomst.

Zo beseffen wij te meer waar het in de christelijke doop wezenlijk om gaat. Als zodanig is zij dan inlijving in Christus en samenvatting van wat Jezus bedoelt met: 'Zo iemand niet wederom geboren wordt, hij kan het Koninkrijk van God niet ingaan' (Joh. 3: 5). Het klassieke doopformulier houdt deze lijn stevig vast. Daar gebruikt het formulier drie schriftuurlijke woorden voor: *inlijving, sterven en opstanding*. Hoor maar 'De Zoon verzegelt ons dat Hij ons in de gemeenschap van Zijn dood en wederopstanding inlijft, waarmee we rechtvaardig voor God gerekend worden en erfgenaam zijn van het Koninkrijk.' Doopgang is diepgang. Zo leren we de door opwaarderden. We moeten niet minder zeggen dan God zegt er belooft. De doop versterkt ook de hoop op de Toekomst. Door de doop te geloven komt de hoop in actie. De doop als inlijving in het lichaam van Christus betekent immers behoren tot de gemeente onder het kruis, die samen met en achter Jezus de weg van volger inslaat, totdat de volkomenheid van Zijn rijk komt waarin God alles is in allen. Om op de jongste dag 'zonder verschrikking voor de rechterstoel Christus te mogen verschijnen en onder de gemeente der uitverkoren in het eeuwige leven gesteld te worden.'

"De praktijk van de doop"

A. Knelpunten in de huidige dooppraktijk

1. Op het terrein van de doop nemen wij sinds de jaren '70 en '80 in de kerk twee grote veranderingen waar. Allereerst worden verhoudingsgewijs steeds minder kinderen gedoopt. Volgens het pas verschenen rapport van het Sociaal Cultureel Planbureau werd in 2004 in Nederland slechts één op de vier kinderen kerkelijk gedoopt. Afname van de kerkelijke betrokkenheid betekende ook een afname van het aantal doopaanvragen. Met name in hervormde gemeenten is het daarnaast lange tijd zo geweest, dat ook kinderen uit niet of nauwelijks meelevende gezinnen gedoopt werden. Vanuit de meerdere vergaderingen van de kerk werd daarop ook ten zeerste aangedrongen: een kerkenraad die de doop van een kind weigerde, riskeerde schorsing! Het uitgangspunt van de hervormde volkskerk luidde dan ook: `Alles dopen wat in het doophuis komt'. Door de *secularisering* komen uit niet of nauwelijks meelevende gezinnen in onze tijd bijna geen doopaanvragen meer. De doop is geen familietraditie meer. Eerlijk wordt door ouders tegen kerkenraden gezegd: `Wij gaan niet staan huichelen, daar voor in die kerk', of: `we laten ons kind niet dopen omdat onze ouders het willen'- op zichzelf genomen een eerlijke, maar wel onthutsende conclusie! Blijkbaar is er toch enig besef dat de doop niet zomaar iets is, maar dat er verantwoordelijkheden mee gepaard gaan - was dat maar meer zo! Maar dat de doop ook *beloften van Godswege* verzegelt, is iets waaraan men dan ook zonder blikken of blozen voorbijgaat. Veel grootouders daarentegen lijden eraan dat hun kleinkinderen niet meer gedoopt zijn. Het roept de vraag op of ze dan wel in het verbond van God zijn opgenomen. Zelfs een *formele* band met de kerk is er niet meer. Helaas heeft de Protestantse Kerk in Nederland dergelijke `geboorteleden' kerkordelijk laten vallen.

2. Tegelijkertijd vond een tweede, bijkans tegenovergestelde ontwikkeling plaats, namelijk de *evangelicalisering*. Onder invloed van evangelisch gedachtegoed (dr. W.J. Ouweneel, ds. H.G. Koekkoek e.a.) zetten steeds meer mensen vraagtekens achter de kinderdoop. In plaats van de kinderdoop begeert men de kinderzegening of het opdragen van de kinderen, en op latere leeftijd gaat men over tot volwassendoop of overdoop. Niet alleen de kinderdoop kwam ter discussie te staan, ook de feitelijke betekenis van de doop. Er heerst een aanzienlijke verwarring, niet in de laatste plaats onder onze jongeren over de legitimiteit van de kinderdoop. Emotionele gesprekken binnen gezinnen, vriendenkringen en gemeenten eindigen veelal in teleurstelling, verwijdering en onbegrip. Ter indicatie: de bekende Bethelgemeente van ds. O. Bottenbley in Drachten telt 's zondags 2 à 3000 kerkgangers. Meer dan driekwart van deze kerkgangers komt uit de Gereformeerde Kerken en andere calvinistische kerken. Voorwaarde voor het lidmaatschap van `de Bethel' is dat men zich laat overdopen. Honderden, zo niet duizenden mensen die als kind gedoopt werden, hebben de ingrijpende beslissing tot de overdoop genomen. In het gunstigste geval verwerpt men daarmee de kinderdoop niet, maar ziet men in de overdoop een aanvulling of een bevestiging van wat men eerder van God had ontvangen.

Waar komt deze laatste ontwikkeling vandaan?

a. Er zijn opvallende overeenkomsten met de geest van de tijd en de cultuur waarin wij momenteel leven. De postmoderne tijdgeest kan getypeerd worden met kernwoorden als individualisme, subjectivisme, ritualisme en anti-rationalisme. Het *individualisme* leert: 'Je neemt onafhankelijk je eigen beslissingen. Alleen datgene waar jij zelf toestemming voor geeft, gebeurt'. Denk bijv. aan medisch handelen bij kinderen, dat in veel gevallen niet zonder de toestemming van de kinderen zelf plaats mag vinden. Zo was ook de kinderdoop geen keuze van jou, maar van je ouders. 'Nu zit je ermee.' Het *subjectivisme* betekent dat de mens erg gericht is op wat hij zélf denkt en ervaart en voelt. Met name de gevoelscultuur valt op: 'Je moet er iets bij voelen. Als je ergens geen goed gevoel bij hebt, is het niet goed. Ook je geloof niet.' Men wil ook bij de doop iets *voelen*: iets van de Geest, iets van de hemel, iets van je hart, iets van een innerlijke vernieuwing, van het kind-van-God worden. In een verlangen naar zo'n gevoel grijpt men makkelijk naar de volwassendoop, ook al is men als kind reeds gedoopt. Het *anti-rationalisme* sluit hierop aan. Bijbels-theologische betogen overtuigen niet meer. Je volgt meer je *hart* dan je *verstand*! En de term *ritualisme* wil zeggen dat er vandaag de dag een sterke behoefte is aan rituelen bij overgangsfasen in het leven, zoals de geboorte, het huwelijk, de begrafenis. Bij een ervaring van bekering of levensvernieuwing wil men dat graag concreet laten *zien* (aan God en aan de mensen) door de doop als een markeringsmoment - ook al kent de Bijbel deze bevestigingsdoop niet. Het evangelische gedachtegoed sluit op deze tijdskenmerken haarfijn aan: de menselijke geloofskeuze en de rol van het gevoel en de ervaring. Ik zou de opmars van de overdoop en de verwerping van de kinderdoop dan ook zeer beslist een verschijnsel van ónze tijd en déze cultuur durven noemen.

b. De opmars van de overdoop is mede te wijten aan onkunde. Uit enkele losse bijbelteksten trekt men de (simplistische) conclusie dat de kinderdoop niet bijbels is. Gebrek aan zicht op de grotere bijbelse lijnen van het verbond en het verbondsmatig handelen van de Heere leidt tot de *schijnbaar* bijbelse conclusie dat de volgorde is: eerst geloven, dan dopen. Terwijl de kinderdoop zo duidelijk als afgeleide van de volwassendoop gezien mag worden! En terwijl de huisteksten in het Oude en Nieuwe Testament zo duidelijk laten zien dat in het verbondshandelen van God het gezin zo'n voorname plaats mag innemen! Men gaat eveneens voorbij aan het feit dat niemand in de Bijbel twee keer met de christelijke doop gedoopt wordt (Handelingen 19 spreekt weliswaar over 'overdoop', maar hier was de eerste doop de doop van Johannes, niet de christelijke doop waarover Matth. 28: 19 spreekt). Ook kent de Bijbel de bevestigings- of vernieuwingsdoop niet. Een heel fundamentele kwestie is, hoe je tegen de verhouding Oude en Nieuwe Verbond aan moet kijken. De kinderdoop is in de gereformeerde theologie mede gemotiveerd vanuit de besnijdenis. Wij geloven dat God in het Oude en Nieuwe Testament één verbond heeft, maar onder twee verschillende bedieningen (Calvijn). Tegenstanders van de kinderdoop zeggen dat het Oude Verbond (besnijdenis) een *natuurlijk* verbond was, gebaseerd op *geboorte*, en dat het Nieuwe Verbond (doop) een *geestelijk* verbond is, gebaseerd op *wedergeboorte*. Met name door deze verschillende benadering van de Bijbel verloopt een gesprek met de verwerpers van de kinderdoop uiterst moeizaam. Op dit punt moeten we ook onze kerkgeschiedenis kennen. Wat vandaag de dag beweerd wordt, is niet nieuw. De Reformatie heeft tegen eenzelfde theologie strijd moeten voeren (nl. van de Wederdopers). In art. 34 van de Ned. Geloofsbelijdenis is deze strijd goed merkbaar, evenals in vraag en antwoord 74 van de Heidelberger Catechismus! We kunnen veel leren van de wijze waarop de reformatoren de doperse dwaalleer analyseerden en bestreden.

c. Maar moeten we niet ook de hand in eigen boezem steken? Dragen wij niet zelf schuld aan deze onkunde? Hebben wij het onze kinderen en jongeren zo bijbels voorgehouden? En heeft de jongere generatie bij ons voorbeelden gezien van een leven uit de doop? Waarom is er zo weinig geloofszekerheid? Waarom zo weinig getuigenis? Waarom zo weinig krachtig geestelijk leven, ook bij degenen die zo voor de kinderdoop zijn? Bepaalt de opmars van de overdoop ons ook niet bij ons eigen ingezakte, kwijnende geestelijke leven? Leven wij op de hoogte van Romeinen 6, het doopformulier, zondag 26 en 27, artikel 34? En als de kinderdoop dan zo bijbels en zo heilig is, waarom kunnen ouders hun kinderen dan laten dopen met een uiterst zwakke motivatie als 'je wilt je kinderen toch christelijk opvoeden' of 'je kind moet toch ergens bij horen'? Hoe vaak komt in huisbezoek en pastoraat de doop ter sprake, zowel in haar vertroosting als haar aansporing? Grijpen we in gesprekken rond geloofszekerheid naar onze doop? Hier liggen scherpe, ontdekkende vragen. We vragen daarmee niet alleen naar de dooppraktijk in de gemeenten, maar ook naar de praktijk van het gedoopt-zijn. Terwijl we hoog opgeven van de onschatbare en onopgeefbare inhoud van de kinderdoop, leven we soms als straatarme tobbers alsof er nooit een doop was geweest! Reeds in de jaren '70 signaleerde prof. Graafland deze geestelijke verarming in hervormd-gereformeerde gelederen als een motief voor gemeenteleden om zich te laten overdopen (zie Waarheidsvriend 1979).

Nu kan de verschaalde betekenis van de doop te maken hebben met een diep gewortelde vrees voor verbondsautomatisme en veronderstelde wedergeboorte. We willen en mogen vooral niet denken dat iemand door de doop zalig wordt - en terecht. De doop zegt niets anders over onze staat voor God dan dat wij in zonden en misdaden verloren liggen. De doop brengt in onze harten geen verandering teweeg en wast ook onze zonden niet af. De angst om toch die gedachte te kunnen wekken, leidt ertoe dat sommigen het dankgebed na het doopformulier afzwakken ('dat Gij ons en onze kinderen al onze zonden vergeven *wilt i.p.v. hebt*) én dat de betekenis van de doop tot het uitwendige beperkt blijft: 'door de doop ben je op het erf van het verbond (het is overigens andersom, AJM), maar om zalig te worden moet er toch wel iets heel anders gebeuren'. We hanteren al gauw het onbijbelse onderscheid tussen inwendig en uitwendig verbond, waarbij de Heilige Doop en het Heilig Avondmaal tegenover elkaar komen te staan. In feite is dit *doperse* theologie - iets waar Woelderink in de jaren '30 reeds de vinger bij legde in zijn geschrift 'De gevaren der doopersche geestesstrooming'. Maar zijn we ooit bang geweest voor ónderschatting van de doop? Dat we de Heere en onszelf tekort doen door de betekenis van de doop te reduceren en te minimaliseren tot vrijwel nihil? Als het bovenstaande de waarheid raakt, kunnen we ons afvragen of ons pleidooi voor de kinderdoop wel geloofwaardig is. Dan zijn we wel rechtzinnig in de leer, maar niet in het (geestelijke) leven. En dan is de opmars van de overdoop een regelrechte vraag (of een rechtmatig verwijt!) aan ons eigen hart.

B. Naar een hernieuwde dooppraktijk

We houden op grond van de Heilige Schrift het recht de kinderdoop voluit staande. Het is een heerlijk, van God gegeven sacrament om ons de rijkdom van Zijn genade te betuigen en te verzegelen. Uitgerekend in de kinderdoop leren we wat het is dat God, zonder verdienste van onze zijde, goddelozen rechtvaardigt door het volkomen en volbrachte werk van Jezus Christus! In de kinderdoop werpt de Heere ons van de moederschoot af in de schoot van Christus als onze enige Verlosser en Zaligmaker. De Namen die wij moeten aanroepen om zalig te worden, zijn eerst over óns uitgeroepen. Het verstaan van de doop betekent daarom vooral: het beamen en geloven van al Gods beloften, ons tot zaligheid gegeven. En daaruit, door de Geest van Christus geleid en vernieuwd, te leven. Laten we proberen de *praktijk* van de doop opnieuw te doordenken en op de hoogte te brengen van de heerlijke *leer* van de doop:

- a. Kerkenraden. Maak werk van de doopbezoeken en doopzittingen. Laten dit geen formaliteiten zijn waarbij alleen een paar gegevens vastgelegd worden. Vraag op kraambezoeken expliciet naar de begeerte om het pasgeboren, kind te laten dopen (immers: het mag geen gewoonte of bijgelovigheid zijn). Laten we met doopouders doorspreken over het heil dat in de doop

betekend en verzegeld wordt, en daarbij voor ogen houden dat dopen een *geloofsdaad* is en dat de doopvragen *geloofsvragen* zijn. Benadruk vooral de eerste twee vragen, de derde doopvraag is een belangrijke aanzet voor voortgezette doopcatechese cq. opvoedingsavonden met (jonge) ouders. Veel (jonge) ouders hebben behoefte aan toerusting in de gemeente rond de opvoeding van hun kinderen. Spreek in doopdiensten de gehele gemeente aan op de betekenis van dit rijke sacrament, waarbij zowel verbondszegen als verbondswraak gepredikt worden. Sla uw doopboeken regelmatig op: wie zijn we kwijtgeraakt? Wie kunnen we, op grond van de doop, uitnodigen voor catechese en jeugdwerk? Herinner kinderen, jongeren en eventueel ouderen aan hun doopdatum (geen kaart op je verjaardag, maar op je doopdatum). Spreek met de gemeente eerlijk over de verwarring rond de doop en de betekenis van de (kinder)-doop. Lees het doopformulier nog eens door met het oog op uw pastorale werk: wat betekent het gedoopt-zijn in dagen van ziekte en zorg (gedoopt in de Naam van de Vader!), bij gesprekken over de vergeving van zonden en toegang tot het Heilig Avondmaal (gedoopt in de Naam van de Zoon!) en bij gesprekken over de geestelijke strijd met vlees en zonde (gedoopt in de Naam van de Heilige Geest!). Verdiep u in boekjes over de overdoop en breng het onder andere re in de catechese ter sprake. Onderstreep aan jongeren dat de catechese principieel opkomt uit de doop en gericht is op belijdenis en avondmaalgang.

- b. Ouders. Berg de doopkaart van uw kind niet op: hang hem in de kinderkamer. Laat de doop een dagelijkse aansporing zijn om met de huisgodsdienst bezig te zijn. We zijn geroepen, onze kinderen de weg ter zaligheid voor te houden: in de doop wordt hen die weg al gewezen! Wees betrokken bij jeugdwerk en catechese. Gedenk aan de doop en aan Gods genadeverbond in dagen waarin uw kind ernstig ziek is of sterft (Dordtse Leerregels 1,17), ook als het nog niet gedoopt is. Leg uw kinderen, dóór de doop, in de machtige handen van Christus! De doop onderstreept ook de rijkdom van Gods genade voor verstandelijk gehandicapten. Grijp een open dag in de kerk aan om met uw kind(eren) nog eens bij de doopvont te gaan staan en te vragen: wat heeft de Heere hier tegen jou en mij gezegd? Pleit bij de Heere op de doop als het teken en zegel dat Hij gaf aan het kind dat nu een andere weg gaat. Luister met uw kinderen nog eens naar het bandje van de doopdienst, bijvoorbeeld tijdens een lange rit in de auto of op een vakantiezondag.
- c. In discussies over de kinderdoop: houd de brede bijbelse verbanden voor ogen en verlies u niet in detaildiscussies over losse teksten. Probeer te komen tot de fundamenten: dat God in Christus een volkomen heil en zaligheid belooft, waarvoor persoonlijk geloof wel nodig is, maar waaraan persoonlijk geloof zèlf niets wezenlijks toevoegt. Houd er rekening mee dat wie de kinderdoop verwerpt, ook over andere grondstukken van het christelijk geloof anders kan denken (zoals over de wedergeboorte, de heiliging, volharding der heiligen).
- d. Persoonlijk. Lees voor uzelf regelmatig het doopformulier. Vul er uw naam eens in? Oefen uzelf in het lezen van de Schriften en het bestuderen van de grondpatronen van de Bijbel. Sla doopdiensten in de gemeente niet over, hoe moeilijk dat misschien ook kan zijn. Leef met doopouders mee in gebed, een kaart, een woord. Herinner u Gods beloften, u persoonlijk en welmenend toegezegd. Grijp in de strijd over de zekerheid van het geloof

naar het ontwijfelbare teken van uw doop, en door uw doop heen naar de onwankelbare beloften van God die in Christus Jezus ja en amen zijn. De doop leert ons iedere dag ons heil en onze zaligheid buiten onszelf, in Jezus Christus te zoeken. Laten we ook onze doop bewaren in een heilige wandel, in een leven dat gedoopt en gedrenkt is in de vreze des Heeren. Laten we onbekrompen en vrijmoedig de geloofstaal van de Schrift, de formulieren en onze belijdenis naspreken - ziende op wie de Heere is voor zondaren!